

[El Confidencial] Era Colom un noble català?

Autor:
Data de publicació: 13-05-2011

El Confidencial dedica un article a la catalanitat d'en Colom a partir dels nous documents aportats recentment que reafirmen la tesi d'en Jordi Bilbeny

Cristòfor Colom té qui se l'estimi, encara que cadascú a la seva manera, és clar. Aquest divendres es va estrenar el documental Colom i la Casa Reial Catalana, que pretén posar llum sobre una de les figures més controvertides de la història, ja que els seus orígens continuen embolicats en el misteri. I, per qüestions purament polítiques, alguns prefereixen que continuïn així i altres estan disposats a utilitzar qualsevol indici de documentació per asignar-li un nou lloc a la Història.

El documental, produït per Pilar Montoliu i l'Institut Nova Història, i dirigit per Dani de l'Ordre amb guió de David Grau, parteix de la base que Colom era en realitat un noble català, diputat, militar, almirall i ambaixador (casat amb una dama descendent de la reialesa de Catalunya i Portugal i del comte Jaume d'Urgell) i no era un genovès jove i ignorant. Són les tesis basades en els estudis del filòleg i historiador Jordi Bilbeny, que les últimes dues dècades s'ha dedicat a esmicolar el paper dels catalans en el Descobriment d'Amèrica. "Vaig arribar a això gairebé per casualitat fa 22 anys. Volia fer una novel·la històrica, no estrictament sobre Colom. No tenia ni idea del que em trobaria i vaig anar trobant documents que apuntaven cap a la certesa que Colom podia ser un noble català ", assenyala a El Confidencial. Ara, ja porta cinc llibres sobre el tema.

En Bilbeny li va posar a l'Almirall cara i ulls, domicili i família. El seu nom era Joan Colom i Bertran, amb casa al centre de la llavors petita vila de Barcelona, ??nascut el 1414 i d'una família noble, amb antecedents gens menyspreables: el seu avi, Guillem Colom, era conseller de la ciutat i havia estat fundador de la Taula de Canvis (el banc més antic d'Europa). Entre els seus familiars es troba fins i tot el 26è president de la Generalitat (Artur Mas, l'actual, és el número 129).

És cert que les cròniques esmenten, de vegades, a un Cristóbal Colombo de Gènova, nascut el 1451 i gairebé

analfabet. "Té sentit que el noble català pogués accedir al cercle dels Reis Catòlics -subratlla Bilbeny-, en lloc del genovès que no tenia estudis, armes, ni condició social. Com li donaria un Rei tots els honors i el nomenaria, fins i tot, virrei? No obstant això, la posició del català el situa en una bon lloc per ser tingut en compte a la Cort. El català és noble, el genovès és plebeu. A més, el Rei es refereix a ell com venerable ancià. Parlen les cròniques de la seva 'presència autoritzada i d'Estat' i el defineixen com "de cabells blancs '. En aquells temps, no hi havia jubilació i està demostrada la participació d'almiralls en guerres quan tenien 80 o 90 anys d'edat. Ser almirall no implicava un gran desgast físic. Per tant, Colom va poder haver emprès el primer viatge amb 78 anys ".

A Portugal, moltes cròniques es refereixen a ell com João Colom i en alguns documents que es conserven, signa amb una J entrellaçada amb una S, el que significava Johannes, com abreviatura. O Joan, en català. I més indicis: el seu propi fill Ferran, prestigiós bibliògraf, va deixar anotat que a la tornada del seu viatge va escriure l'original de la seva carta d'anunciació de la descoberta en català, considerada el primer noticiari del món. I l'historiador Charles J. Merrill, professor de la Universitat Saint Mary de Maryland, descobridor de molta de la documentació original de l'Almirall i de les seves cartes –totes en català–, manté que el cognom original és Colom i que no va ser castellanitzat fins més tard.

El catedràtic de Teoria Econòmica de Esade Josep Comajuncosa, que va participar en el col·loqui de presentació del documental Cristòfor Colom i la Casa Reial Catalana, s'abona a la tesi de l'origen català del descobridor: a principis del segle XVI, Catalunya tenia una bona situació econòmica i no estava en decadència, com expliquen els historiadors ortodoxos. La seva participació en l'empresa transatlàntica –va dir Comajuncosa–, ajudaria a "quadrar coses que no s'expliquen" i que queden justificades amb les tesis d'en Bilbeny.

Un debat històric... i polític

El tema de la catalanitat de l'Almirall revifa el debat no només històric, sinó polític. El debat sobre el desenvolupament de l'Estat espanyol actua com a altaveu de la controvèrsia. Eva Sans, investigadora del Cercle Català d'Història, rebutja qualsevol connotació política de les investigacions. "El tema de la catalanitat d'en Colom no té res a veure amb la política. Nosaltres només investiguem fets històrics. Els estudis s'han de desvincular totalment de qualsevol connotació política. I qui digui el contrari, menteix ", assenyala Sans a El Confidencial. En Bilbeny és més dràstic: "La majoria dels historiadors van voler fer una història d'Europa i d'Amèrica sense Catalunya i el resultat és un còmic. Després de 22 anys d'investigació, puc assegurar que s'ha manipulat la gesta catalana del Descobriment".

Però la política ja és a l'inici del misteri: si en Colom era noble català, la seva família va lluitar contra Joan II, pare de Ferran el Catòlic, donant suport al rei Pere IV de Portugal. Després de la guerra, els catalans van quedar gairebé proscrits i, a més, els Reis Catòlics van excloure als no castellans dels beneficis del comerç amb les Índies, segons assenyala Charles J. Merrill. Per això, l'interès d'ocultar l'origen de l'Almirall. Estelle Irizarry, professora de la Universitat de Georgetown, que va estudiar els diaris i les cartes d'en Colom, determina que la seva llengua materna era el català, que va aprendre abans que el castellà. Per arribar a aquesta conclusió, es basa en els girs i la utilització de determinats signes de puntuació.

Indicis, que xoquen amb els arguments dels historiadors ortodoxos. El president del Cercle Català d'Història, Joaquim Ullan, subratlla a El Confidencial que "la documentació marítima és ínfima comparada amb tot el que hi hauria d'haver i amb la tradició marítima de l'època". Hi ha pocs documents i sense catalogar. L'Arxiu de la Corona d'Aragó pot contenir altres papers importants. "Però en no estar degudament arxivats, hem d'anar investigant a poc a poc". Aquí hi ha una tasca, encara, per anys de feina.

Una nova pista

És precisament en aquests arxius, que contenen la documentació medieval més important del món, on Eva Sans va trobar fa poc un nou document que demostra que al segle XV el port gironí de Pals era plenament operatiu. El document està datat al 1406 i porta el segell reial. Signat pel batlle Joan Abril, és el permís per l'embarcament d'un sac de farina en un llaüt (falutx) de Palamós. "Estem fent la reconstrucció històrica de la vila, perquè sabem que tenia procuradors, notaris, cort jurídica ... I això vol dir que registraven assegurances, podien cobrar impostos, hi havia taula de canvis (banc) i control de duanes ", assenyala Sans. Per si fos poc, a la localitat de Torroella de Montgrí, a poca distància, el rei hi tenia una residència. La vinculació d'en Colom amb aquest port era, fins ara, fruit de la tradició oral, que deia que d'allí havien sortit les tres caravel·les del Descobriment.

I és que alguns historiadors defensen que la sortida de les caravel·les no es va produir del port de Palos de Moguer, a Huelva, sinó de Pals, a Girona. Per a això, recorren també a una anotació del llibre de bord de les caravel·les, que fa referència al fet que la flota "ha tornat a situar-se a 42 graus de latitud". És a dir, justament a l'altura de Pals. I una altra dada: en els gravats de l'època, es dibuixa la vila de la sortida amb una muralla i una torre. "Però a Palos no s'han

trobat restes de cap muralla. No n'hi ha cap constància", assenyala Eva Sans. A més, en aquest port ja havien embarcat les tropes de Jaume I El Conqueridor que van conquerir Eivissa i Menorca al segle XIII, la qual cosa dóna una idea de la seva importància.

La història oficial havia negat fins ara l'operativitat de Pals per descartar-la com el punt de sortida de les caravel·les. Per si fos poc, a principis del segle XX, tres famílies van descobrir determinats documents en llatí. El capellà que els va traduir els va confirmar que eren d'avantpassats seus que havien anat a Amèrica amb en Colom. No és cap prova, però sí un indici més.

La idea d'un Cristòfor Colom catalanoparlant, n'horripila uns i encanta els altres. Però la història sempre es pot revisar a la llum de nous documents. I potser el descobridor, en lloc de presentar-se com 'Colom, Cristòfor Colom', s'hauria d'haver presentat com 'Colom, Joan Colom'. Tota una novel·la de misteri el final de la qual encara no està desvelat, però que conté indicis sorprenents.

Antonio Fernández. Barcelona. El Confidencial.

http://www.elconfidencial.com/espana/2011/cristobal-colon-noble-catalan-20110410-77277.html